

ПРО НЕОБХІДНІСТЬ ДІАГНОСТИКИ ЗДІБНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ ДО ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Наукові праці МАУП, 2010, вип. 4(27), с. 195–197

Розглянуто питання можливості підвищення ефективності викладання та засвоєння англійської мови.

Розвиток вищої освіти в Україні є одним з найважливіших національних завдань. Виходячи з національної доктрини розвитку освіти в Україні у XXI ст., вища освіта повинна зазнати серйозних змін: набути органічної гнучкості; диверсифікувати свої інститути, структури, організаційну основу, навчальні плани, програми спеціалізацій, моделі і форми організацій занять; впроваджувати нові інформаційні технології. Вища освіта в Україні має стати невід'ємним компонентом глобального освітнього проекту, водночас ставши його рушійною силою і головним елементом, сприяючи інтеграції у цей проект інших ступенів і форм освіти шляхом зміцнення зв'язку з ними.

На законодавчому рівні ідеї демократичних, гуманістичних змін у галузі освіти закріплені насамперед у Конституції України [7], законах України “Про освіту” [3], “Про вищу освіту” [4], у “Національній доктрині розвитку освіти” і в законах прямої дії щодо кожного рівня освіти [8]. Концептуально ці ідеї виражені в Державній національній програмі “Освіта” (“Україна XXI сторіччя”) [2].

Аналіз наукової літератури з цього питання показав, що в умовах глобалізації система освіти має бути спрямована на підготовку органічно та всебічно адаптованої до життя особистості. Цілком очевидно, що держава тим краще процвітає, чим більше її громадяни здатні спілкуватися зі світом. Актуальним постає питання здійснення “мовного прориву”. Це означає вільне володіння випускниками навчальних закладів, а тим паче ВНЗ, як мінімум однією іноземною мовою.

Актуальність теми полягає в тому що Україна, як і багато країн світу, перебуває у періоді кризи і, відповідно, особистість людини має адапту-

ватись до кризової ситуації. “Коли суспільство знаходиться на підйомі, воно стимулює людей до предметної, всебічної самореалізації. У типові періоди історії, коли життя сковане твердими рамками бюрократичної рутини, можливості конструктивної суспільної діяльності звужуються, породжуючи у творчих людей тяжке відчуття своєї непотрібності. І, щоб реалізувати свій потенціал, вони або вступають на шлях боротьби, або змушені шукати порятунку у втечі, “у відході в себе” [6].

Зміст цілісної особистості — це її ціннісні орієнтації, переконання, світогляд, такі риси, коли не просто реалізується закладений потенціал, а здійснюється свій самостійний усвідомлений вибір. Відомо, що вплив різноманітних факторів середовища величезний.

Традиційна психологія знає три підходи до проблеми збереження, зміни і розвитку особистості [12].

Біогенетичний підхід полягає в тому, що оскільки розвитком людини є онтогенез із закладеною в нього філогенетичною програмою, то основні соціокультурні й ситуативні фактори накладають свій відбиток на форму його перебігу.

Соціогенетичний підхід передусім виокремлює процеси соціалізації, навченості в широкому значенні слова, і наголошує на тому, що вікові зміни залежать насамперед від зрушень у суспільному становищі, системі соціальних ролей, прав і обов'язків, тобто структурі соціальної діяльності людини.

Персонологічний підхід висуває на перший план свідомість і самосвідомість суб'єкта, вважаючи, що основу розвитку особистості становить творчий процес формування і реалізації її власних

життєвих цілей і цінностей. Оскільки кожний із трьох підходів (реалізація біологічно заданої програми, соціалізація і свідомо самореалізація) відбиває реальні сторони розвитку особистості, то і розглядати їх необхідно як єдине ціле.

Однак співвідношення генетично заданого, соціально вихованого і самостійно досягнутого є принципово неоднаковим у різних людей, у різному віці та різних видах діяльності. Відразу ж постає питання: що саме визначає властивості особистості? Чи то вік впливає на ці властивості, чи тип особистості зумовлює вікові властивості.

Аби виявити загальні принципи періодизації індивідуального розвитку особистості і її самосвідомості, необхідно згадати, що в біології і психофізіології мова йде про критичні чи сенситивні періоди, коли організм має підвищену чутливість до цілком визначених зовнішніх чи внутрішніх факторів, вплив яких у такі періоди має незворотні наслідки.

У соціології й інших суспільних науках говорять про соціальні переходи, поворотні пункти розвитку, що радикально змінюють становище, чи статус, структуру діяльності людини. Наприклад, початок навчання у школі, цивільне повноліття, вступ у вищий навчальний заклад, взяття шлюбу тощо — все те, що називається віхами людського життя.

Оскільки критичні періоди і соціальні переходи як правило супроводжуються визначеною психологічною перебудовою, у психології є поняття вікових нормативних життєвих криз, яке визначає, що якою б болісною не здавалася ця перебудова, для даного періоду розвитку вона закономірна, статистично нормальна. Знаючи відповідні біологічні і соціальні закони, можна пророчити, в якому віці (в середньому) людина зіштовхнеться з тими чи іншими проблемами, як ці проблеми пов'язані одна з одною, від чого залежить глибина і тривалість кризи і типові варіанти вирішення.

Початок навчання у школі й вступ до вищого навчального закладу є серйозними етапами в житті людини, і саме в ці періоди активно продовжується формування особистості. При вступі до вищого навчального закладу вибір спеціальності визначає майбутнє людини, його конкретну сферу діяльності, в якій, у свою чергу, мають реалізовуватись здібності цієї людини. “Вища освіта має бути однаково доступною для всіх на основі здібностей кожного” [1].

Про викладання, навчання і вивчення іноземної мови написано чимало наукових праць, знайдено чимало способів і методик, написано без-

ліч чудових підручників, довідників і навчальних посібників як носіями мови, так і нашими вітчизняними авторами. В арсеналі сучасного викладача іноземної мови, зокрема англійської як “мови міжнародного спілкування”, є всі або майже всі засоби, про які могли тільки мріяти і писати наші попередники.

Проблема полягає в тому, що закінчуючи вищий навчальний заклад (а перед ним середній навчальний), існує занадто велика кількість тих, хто, вивчаючи іноземну мову, так і не здолали азів цієї мови, не говорячи вже про елементарне володіння іноземною мовою. Завдання полягає в тому, щоб переконати тих, хто її вчить, у тому, що, говорячи словами Л. В. Щерби, “вивчення іноземної мови є засіб розвитку мислення.., спостереження над мовою є спостереженнями над мисленням.., змушуючи людину зупинитися на потоці своєї мови, а отже, і мисленні, змушує членувати його на частини, вдумуватися в співвідношення цих частин, порівнювати їх одну з одною і поглиблювати цим їх розуміння” [11].

Вищі недержавні навчальні заклади з'явилися в силу вимог часу як альтернатива державним, з їх сталими традиціями у викладанні й навчанні, внаслідок гострої необхідності змінити й оновити підхід у навчанні взагалі, й у навчанні іноземній мові зокрема.

На сьогодні у викладанні іноземної мови (англійської зокрема) у немовних ВНЗ фактично немає єдиних цільових настанов і методичних принципів, діють різні сітки годин для різних спеціальностей. Це означає, що необхідна перебудова процесу навчання іноземній мові у вищому навчальному закладі. Саме недержавний вищий навчальний заклад може стати новатором. Організувати процес навчання іноземній мові (англійської) як неспеціальної дисципліни так, щоб він сприяв розвитку студентів, формував у студентів потребу вивчати й говорити іноземною мовою, розвивав у них пізнавальну потребу, змінив саме ставлення до іноземної мови як до дисципліни. Навчання іноземній мові має бути розвиваючим, що має складатися як зі змісту знань, так і з тих форм і методів, за допомогою яких ці знання викладаються тим, кого навчають. Не нудні й монотонні заняття без зацікавленості обох сторін (викладача і студента) у кінцевому результаті, а творчий підхід викладача до кожної конкретної студентської аудиторії, індивідуальний підхід до кожного студента. Щоб кожний студент відчував зацікавленість викладача в позитивних результатах своїх знань, щоб викладач, з огляду на особли-

вості віку студентів, наповнив заняття з іноземної мови не абстрактним вивченням граматики або зубрінням незрозумілих фразеологічних зворотів, а максимально наблизив навчання іноземній мові до спеціальності студента. Щоб іноземна мова стала додатковим джерелом інформації для оволодіння спеціальністю, що, в свою чергу, забезпечить свідомий підхід до вивчення іноземної мови і тісні міжпредметні зв'язки. При такому підході у студентів на рівні бакалавра й магістра, з повною вірогідністю, не зникне зацікавленість до вивчення іноземної мови (англійської), оскільки це буде безупинним процесом пізнання чогось нового, необхідного для реалізації конкретних професійних завдань.

Застосування сучасних методик є нагальним для досягнення поставленої мети. Щоб застосувати їх у викладанні іноземної мови (англійської), необхідно, з одного боку, звичайно ж звернути увагу на особистість викладача, на стиль його роботи, на творчий підхід до роботи, на його авторитет серед студентів, на вміння знайти підхід до дорослої аудиторії і бажанні зацікавити студентів. Такий викладач іноземної мови має бути не вузькопрофільним фахівцем, а цікавитися тими предметами й дисциплінами, які є профілюючими у його студентів. З іншого боку, необхідні експериментальні дослідження, щоб винайти методи прогнозування здатності вивчити кожним окремим студентом англійську мову (тобто визначення здібностей до вивчення англійської мови кожної окремої особистості), що, в свою чергу, дасть змогу підвищити якість та ефективність викладання англійської мови.

Література

1. Всесвітня конференція ЮНЕСКО. Всесвітня декларація про вищу освіту для XXI століття: підходи та практичні заходи. Париж, 5–9 жовтня 1998 р. Высшее образование в XXI веке: подходы и практические меры / СГУ. — М., 1999. — 36 с.
2. Государственная национальная программа "Образование" ("Украина XXI столетия"). — К.: Райдуга, 1994. — 62 с.
3. Закон України "Про освіту" — Офіц. сайт Верховної Ради України. — <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=1060-12>
4. Закон України "Про вищу освіту". — Офіц. сайт МОН України. — <http://www.mon.gov.ua/main.php?query=education/higher>
5. Євтух М. Б. Освіта в XXI столітті: розвиток і реформування: Наук. вісн. Кафедри ЮНЕСКО Держ. лінгв. ун-ту (Лінгвапакс — VIII). — К.: Вид. центр КДЛУ, 2000. — Вип. 3 В. — С. 720–732.
6. Кон И. С. В поисках себя: Личность и ее самосознание. — М.: Политиздат, 1984. — 335 с.
7. Конституція України. — К., 1991. — <http://www.president.gov.ua/content/chapter02.html>
8. Указ Президента України "Національна доктрина розвитку освіти" від 17.04.2002. — <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=347%2F2002>
9. Образование в XXI веке: подходы и практические меры. — Париж, 5–9 октября 1998 г. Образование для всех: выполнение наших общих обязательств. — Дакар (Сенегал) 26–28 апреля 2000 г. — К.: МАУП, 2001. — 36 с.
10. Щерба Л. Б. О взаимоотношениях родного и иностранных языков // Языковая система и речевая деятельность. — Л.: Наука, 1974. — 339 с.
11. Основные направления изучения Личности в зарубежной психологии. — <http://www.psyworld.ru/students/bilety/texts/50.html>

Розглянуті питання можливості підвищення ефективності викладання та засвоєння англійської мови. Предметом є пошук методів прогнозування можливостей вивчити англійську мову за період навчання у вищому навчальному закладі (з урахуванням психофізіологічних особливостей студентів).

Рассмотрены вопросы возможности повышения эффективности усвоения английского языка. Предметом является поиск методов прогнозирования обучаемости английскому языку в период учебы в вузе (с учетом психофизиологических особенностей студентов).

The article is devoted to the issues of searching opportunities to increase efficiently English learnability. The objective is to find methods to predict a learner's abilities in mastering English being a student at a higher educational institution (considering his or her psychological and physiological peculiarities).

Надійшла 18 листопада 2010 р.